

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ПЕДАГОГІКА

Збірник наукових праць

Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції
науковців, аспірантів та студентів
«Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи
та соціального забезпечення»
(14 травня 2025 р.)

Луцьк 2025

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 28 квітня 2025 року)*

Редакційна колегія:

Антонюк В. З. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки (*головний редактор*);

Чернета С. Ю. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки (*заступник головного редактора*);

Лякішева А. В. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Корпач Н. І. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки (*відповідальний секретар*).

Рецензенти:

Сидорук І. І. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Мельник І. М. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Наукові керівники студентських тез.

Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін.. Луцьк, 2025. 188 с.

У збірнику вміщено наукові праці викладачів, аспірантів, студентів та практиків.

За зміст публікації та представлені результати дослідження відповідальність несуть автори.

УДК 37(082)

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2025

ЗМІСТ

Березюк Нійоля

Особливості соціальної адаптації підлітків у закладі загальної середньої освіти 7

Величко Ірина

Соціальний захист людей похилого віку в Україні 9

Гапончук (Нестерук) Юлія

Соціальні послуги в територіальних громадах: проблеми та перспективи ... 13

Грабовецький Віталій

Сутність та структура готовності майбутніх викладачів до організації інтерактивної навчальної взаємодії студентів 15

Герасимчук Діана

Окремі аспекти становлення та розвитку молодіжної політики в незалежній Україні 18

Глюза Софія

Особливості соціальної роботи з дітьми, позбавленими батьківського піклування 21

Гук Юлія

Профілактика адиктивної поведінки підлітків у діяльності соціального педагога у закладі освіти 23

Демидюк Діана

Генезис науково-теоретичних уявлень про феномен соціальної компетентності 26

Дригульський Антон

Збереження здоров'я учнів – пріоритетний вид діяльності педагогічних працівників у закладах загальної середньої освіти 29

Зоріло Дар'я

Актуальні проблеми (особливості) соціального забезпечення пацієнтів у реабілітаційному відділенні 33

Івасюк Ірина

Роль послуги раннього втручання у підтримці якості життя сімей, які виховують дітей з порушенням розвитку 35

Ільницький Іван

Соціальна підтримка людей похилого віку в умовах невизначеності 38

Калісь Анжеліка

Сутність, ознаки, форми психологічного насильства над дітьми в сім'ї 41

Карпин Софія

Механізми забезпечення соціального захисту населення територіальної громади 44

Кленшин Олександр

Соціальне страхування осіб з тимчасовою втратою працездатності в Україні 46

Кобиш Тетяна	
До проблеми соціального захисту людей похилого віку	49
Колесник Ольга	
Деякі аспекти підтримки ментального здоров'я підлітків	51
Копитко Тетяна	
Роль центрів життєстійкості у адаптації внутрішньо переміщених осіб у громадах	53
Кордиш Дарина	
Патронатна сім'я як об'єкт соціальної роботи	56
Корольчук Павло	
Сутність поняття «особистісний потенціал викладача»	58
Кравчук Олександр	
Емоційна стійкість підлітків як соціально-педагогічна проблема	60
Крупич Владислава	
Історія виникнення та розвитку соціальної реклами	61
Кузьміна Марія	
Соціальна ексклюзія дітей-сиріт у період війни	64
Кукушкін Василь	
Напрями діяльності фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб в громаді	69
Курпіта Софія	
Життєстійкість підлітків як механізм превенції девіантної поведінки	71
Лаборешних Анастасія	
Освіта під час війни: як навчання та підтримка можуть покращити ментальне здоров'я	73
Лисицька Наталія	
Роль супервізії та коучингу в професійній діяльності практичних психологів і соціальних працівників	76
Ліщук Богдан	
Розвиток адаптаційних можливостей дітей вимушених переселенців	79
Лов'ян Анастасія	
Соціальне консультування в умовах територіальної громади	81
Лотвин Іванна	
Напрями, форми і методи соціально-педагогічної діяльності з дітьми в інклюзивному освітньому середовищі	83
Лошик Анна	
Дистантна сім'я як соціально-педагогічне явище	85
Лякішева Анна	
Залежність формування соціальної стратегії держави від викликів сьогодення	88
Мазур Олена	
Соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей	89
Мазурок Софія	
Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб	92

Маківка Артур	94
Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи	
Мартинюк Тетяна, Петрович Валерій, Петрович Ігор	
Специфіка діяльності тренерів (фасилітаторів) профілактичних та психоедукаційних програм	96
Марценюк Тарас	
Булінг у підлітковому середовищі як актуальна соціально-педагогічна проблема	101
Матійців Богдан	
Соціальна підтримка родин дітей з РСА під час кризових ситуацій: стратегії адаптації та допомоги	105
Мельник Оксана	
Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля учнівської молоді	108
Мельничук Діана	
Вікові особливості формування життєстійкості	111
Мосейчук Олександр	
Ціннісні орієнтації в структурі моральної культури сучасної студентської молоді	113
Пелих Ярослав	
Підтримка дітей, які постраждали внаслідок війни в Україні	116
Петрович Валерій, Кравчук Людмила	
Діяльність патронатної служби військової частини щодо підтримки військовослужбовців та членів їх сімей	119
Петрук Вікторія	
Кар'єрозорієнтований підхід у професійній підготовці соціальних працівників	123
Пилипчук Андрій	
Напрями соціально-педагогічної роботи з сім'ями військовослужбовців	127
Пініс Ігор	
Теоретичний аналіз сутності педагогічної взаємодії у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти	128
Плахта Інна	
Соціальна адаптація учасників бойових дій та членів їх сімей	132
Положенцева Марія	
Роль і принципи менторської підтримки вразливих категорій здобувачів вищої освіти	134
Родіонова Вероніка	
Соціальний захист дитинства, материнства та батьківства в Україні	137
Романюк Олександр	
Соціальна підтримка безробітних у Волинській області	138
Семенюк Яна	
Цільові програми соціального захисту населення в умовах територіальної громади	140

Скриннікова Вікторія	
Формування стресостійкості підлітків у Центрі для дітей та сімей Карітас Волинь	142
Сорока Мар'яна	
Реінтеграція ветеранів та ветеранок війни до цивільного життя	145
Ставицька Анастасія	
Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб	147
Степаненко Вікторія	
Специфіка використання технологічних прийомів розвитку критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку	150
Стеренчук Іван	
Соціально-педагогічна підтримка дітей із функціональними обмеженнями в ЗЗСО в умовах воєнного стану	152
Стременовський Іван	
Об'єднані територіальні громади як інноваційні соціальні інституції	155
Сушик Наталія, Шевчук Наталія	
Сутність, ознаки, показники залежності підлітків від соціальних мереж в Інтернеті	158
Терьошин Вадим	
Соціальна робота у сфері громадського здоров'я як важливий напрям діяльності соціального працівника	162
Трохимчук Богдана	
Соціально-педагогічний супровід підлітків в інклюзивному освітньому середовищі	164
Чашук Андрій	
Інтерактивне навчання як педагогічна технологія	166
Чикун Іван	
Особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану	170
Чих Наталія	
Формування професійно-етичної культури майбутніх соціальних працівників	172
Шишোলик Дарина	
Соціальний захист дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах	175
Шкорбатюк Богдан	
Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки юриста	178
Штефусь Діана	
Соціально-педагогічні аспекти розвитку комунікативної компетентності підлітків у соціальних мережах	181
Щира Софія	
Сутність, структура, зміст життєстійкості фахівців із соціальної роботи	183

Степаненко Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Молодший шкільний вік (6/7 – 10/11 років), пов'язаний із навчанням дитини у початковій школі та обумовлений особливостями її психічного і фізичного розвитку [4], зокрема характеризується розвитком таких важливих психічних процесів, як сприйняття, мислення, пам'ять, увага, які починають набувати опосередкованого характеру, стають усвідомленими і вільними [11]. Відповідно, у дітей молодшого шкільного віку формуються такі мисленнєві операції, як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Діти молодшого шкільного віку із задоволенням беруть участь у вирішенні непростих завдань і можуть демонструвати високий рівень здатності до прийняття рішень [8]. Усвідомлення ними власних мисленнєвих операцій допомагає здійснювати самоконтроль у процесі пізнання, сприяє розвитку самостійності, гнучкості, критичності мислення. Важливим у цьому аспекті є технологічно правильне застосовування прийомів розвитку критичного мислення [5]. Особливого значення та актуальності проблема формування критичного мислення у дітей через систему освіти набула в умовах російсько-української війни.

Мета дослідження: визначити специфіку та обґрунтувати доцільність використання технологічних прийомів розвитку критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку.

Результати дослідження. Критичне мислення свідчить про здатність дитини використовувати певні прийоми опрацювання інформації, що дають можливість отримати бажаний результат [6, с. 9]. Прийом є елементом, складовою частиною методу, окремим кроком у його реалізації. Одні і ті ж самі прийоми можуть бути складовою різних методів [1].

Технологія розвитку критичного мислення як сукупність різноманітних педагогічних прийомів передбачає:

- створення сприятливих умов для творчого мислення дітей;
- формування вмінь ставити проблему;
- приймання самостійних рішень та чітку аргументацію свої думки;
- розвиток самостійності і комунікативних навичок;
- виховання поважного ставлення до співрозмовника [2].

Існує велика кількість прийомів для розвитку критичного мислення учнів молодшого шкільного віку. Вибір інструментарію технології розвитку критичного мислення залежить від поставлених перед дитиною завдань. Це можуть бути такі технологічні прийоми і методи: ігрові ситуації; аналіз історій;

питання «Що якщо?»; групові дискусії та дебати; формулювання запитань; порівняння та протиставлення, рефлексія тощо [3].

Долучення учнів молодшого шкільного віку до сприйняття нової інформації під час читання тексту (читання в парах, запитання, узагальнення; читання з визначенням опорних слів; читання з маркуванням; «тонкі» і «товсті» запитання тощо), перегляду фільму, прослуховування, дозволяє відстежувати їм своє розуміння нового, не ігноруючи прогалини в ньому. Подальше відпрацювання та закріплення нових знань в учнів відбувається за допомогою різноманітних методів і прийомів організації активної самостійної роботи.

Сутність технології розвитку критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку полягає в осмисленому творчому процесі пізнання ними світу, що відбувається за рахунок окреслення проблеми та активного самостійного пошуку її розв'язання. В учня є можливість:

- контролювати інформацію;
- сумніватися в інформації;
- порівнювати різні точки зору;
- формувати власні судження [10].

Обов'язковими елементами розвитку критичного мислення в учнів є індивідуальний самостійний пошук та обмін ідеями в групах або загальному колі. Важливо дотримуватися послідовності цих елементів – індивідуальний самостійний пошук ідеї або шляху розв'язання проблеми має обов'язково передувати обміну думками, ідеями в групах [7].

Результатом навчання учнів повинно стати не засвоєння фактів або чужих думок, а вироблення власних суджень через застосування до інформації певних прийомів мислення [9].

Висновки. Отже, заняття з розвитку критичного мислення з використанням конкретних методів і прийомів сприяють закріпленню нових знань, отриманню практичних навичок учнями молодшого шкільного віку. Вибір зазначених прийомів залежить від поставлених завдань та сприяє досягненню результату – здатності дитини до активного самостійного пошуку, вироблення власних суджень, обміну думками. Перспективу подальших розвідок складає пошук нових технологічних прийомів розвитку критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку в контексті запровадженої НУШ концепції, де інтеграція предметів є одним з векторів, що сприяє розвитку критичного мислення.

Публікація містить результати досліджень, проведених за грантової підтримки Національного фонду досліджень України за проєктом 2021.01/0021 «Формування критичного мислення громадян як чинник безпеки в умовах збройного насилля та інформаційної агресії на Сході України».

Джерела та література

1. Авторська розробка: методика / метод / прийом. *Методичний бюлетень ДНМЦЗКМО*. 2022. Вип. 2. С. 1–4. <https://www.dnmczkmo.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/byuleten-%E2%84%96-2-21.12.22.pdf> (дата звернення: 21.03.2025)
2. Галушкіна В. О. Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках в початковій школі. Товариство з обмеженою

відповідальністю «Ліко-школа». Київ, 2020. 12 с. URL: <https://liko-school.kyiv.ua/images/professional-achievements/robotaGalushkina.pdf> (дата звернення: 14.03.2025)

3. Коваленко А. Техніки та прийоми розвитку критичного мислення молодших школярів. 2024. URL: https://znayshov.com/News/Details/tekhniky_ta_pryiomy_rozvytku_krytychnoho_myslennia_molo_dshykh_shkoliariv (дата звернення: 14.03.2025)

4. Кочерга О. В. Молодий шкільний вік. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. Режим доступу: URL: <https://esu.com.ua/article-69054> (дата звернення: 14.03.2025)

5. Ліоненко М. Методичні особливості формування культури критичного мислення молодших школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. № 2. С. 28–34. DOI: 10.25128/2415-3605.21.2.4

6. Методи й технології розвитку критичного мислення на уроках у початковій школі: практичний кейс (громадянська та історична освітня галузь) : навч.-метод. посіб. / авт.-упоряд.: Г. Єрко, Ю. Луцюк. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М. 2022. 76 с.

7. Пометун О. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). *НУШ*. 2017. URL: <https://nus.org.ua/2017/09/12/krytychne-myslennya-2/> (дата звернення: 24.03.2025)

8. Технологія формування критичного мислення. 2015. URL: <https://salo.li/580c0da> (дата звернення: 15.03.2025)

9. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ: Вид-во «Плеяди», 2008. 220 с.

10. Філатова Л., Харламова О. Критичне мислення молодших школярів в освітньому середовищі НУШ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 55. Т 3. С. 276–282. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-3-42>

11. Шевцова Г. Г. Молодий шкільний вік: традиції та інновації в дослідженнях. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Вип. LXVIII. Херсон: ХДУ, 2015. С. 134 – 138.

Іван Стеренчук – студент факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук доцент **Валерій Петрович**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ В ЗЗСО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Соціально-педагогічна підтримка дітей із функціональними обмеженнями в умовах закладу загальної середньої освіти є надзвичайно важливим завданням, оскільки забезпечення рівного доступу до якісної освіти є ключовим принципом інклюзивного суспільства. Інтеграція дітей в освітнє середовище сприяє їхньому соціальному розвитку, адаптації та формуванню навичок самостійного життя. Ефективна підтримка з боку вчителів, практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти допомагає подолати бар'єри в навчанні та сприяє розвитку індивідуальних здібностей учнів. Важливим